

محرمانه بودن داوری در تجارت بین‌المللی و مقررات داوری سازمان جهانی مالکیت فکری

* سید محمد اسدی نژاد

** سید مجتبی مهدوی فر

چکیده

داوری راه‌حلی است که روز به روز در عرصه تجارت بین‌المللی بیشتر به آن توجه می‌شود؛ زیرا این شیوه ویژگی‌هایی دارد که در رسیدگی دادگاه وجود ندارد. یکی از این ویژگی‌ها اصل محرمانه بودن فرایند داوری است. نظرات مختلفی اعم از موافقت و مخالفت با این اصل ارائه شده است؛ اما در بیشتر مقررات بین‌المللی اصل محرمانه بودن داوری تجاری به روشنی تأیید شده است. با توجه به اینکه در اختلافات مربوط به مالکیت فکری لزوم محرمانه بودن داوری بیشتر احساس می‌شود، سازمان جهانی مالکیت فکری در مقررات داوری خود مقررات ویژه‌ای در این رابطه در نظر گرفته است. در

* استادیار دانشگاه گیلان (mohammad_asadinejad@yahoo.com).
** کارشناس ارشد حقوق خصوصی.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۹/۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۳/۱۹

فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره نخست، شماره ششم، زمستان ۱۳۹۱.

این مقاله ابتدا نظرات مخالف و موافق این اصل را بررسی می‌کنیم، سپس خواهیم دید در حقوق داخلی و بین‌المللی در این خصوص چه قواعدی مقرر شده است. در آخر نیز درباره مقررات داوری سازمان جهانی مالکیت فکری بحث خواهیم کرد.

واژه‌های کلیدی: تجارت بین‌المللی، داوری تجاری بین‌المللی، محرمانه بودن، مقررات داوری وایپو.

مقدمه

در دنیای امروز، داوری شیوه‌ای پرطرفدار برای حل و فصل اختلافات به شمار می‌آید. دلیل اینکه به داوری در اختلافات بین‌المللی در مقایسه با دعاوی داخلی بیشتر توجه می‌شود، اساس و بنیاد قراردادی آن است که با طبع دعاوی تجاری بین‌المللی بیشتر هماهنگ است. در واقع داوری در تجارت بین‌المللی بر خلاف حقوق داخلی، روش عادی و غالب حل و فصل اختلافات به حساب می‌آید و محدودیت‌هایی که داوری در حقوق داخلی با آن روبه‌روست و بی‌اعتمادی به این شیوه حل اختلافات، در عرصه بین‌المللی رنگ می‌بازد. در نظام داوری، طرفین به اختیار خود داوران را تعیین می‌کنند و جلسات رسیدگی می‌تواند فارغ از قواعد شکلی رسیدگی در دادگاه باشد؛ بنابراین به نظر می‌رسد فواید و مزایایی که داوری نسبت به دادرسی رسمی دارد، به اندازه‌ای است که دشواری‌ها و گرفتاری‌های مربوط به اجرای تصمیمات داوران را جبران کند (حبیبی، ۱۳۷۸: ۳-۴). داوری را می‌توان شناخته‌شده‌ترین روش جایگزین برای رسیدگی دادگاه دانست. داوری رویه‌ای است که در آن طرفین با توافق یکدیگر اختلاف خود را نزد یک یا چند داور طرح می‌کنند تا رأی الزام‌آوری صادر شود. با انتخاب این رویه، طرفین یک راه حل خصوصی را به جای رفتن به دادگاه برای حل و فصل اختلاف خود برمی‌گزینند. امروزه کمتر قرارداد تجاری بین‌المللی پیدا می‌شود که در آن مراجعه به داوری به عنوان تنها وسیله حل و فصل اختلافات میان طرفین ذکر نشده باشد (اسکینی، ۱۳۶۸: ۱۵۵). یکی از مزایایی که این روزها بسیاری آن را یک اصل برای داوری تجاری می‌دانند، این است که رسیدگی در داوری بر خلاف دادگاه، غیرعلنی است و این امر با محرمانه بودن مسائل طرفین سازگار است که به‌ویژه در روابط

تجاری نکته مهمی خواهد بود. رسیدگی داوری ذاتاً خصوصی است و اصولاً طرفین داوری تمایل ندارند اسناد و مدارک ارائه شده از سوی آنها، به بیرون انتشار یابد (Lee&Loh,2008:108). غیرعلنی و محرمانه بودن داوری تجاری موجب می‌شود اشخاص تمایل بیشتری برای ارجاع اختلافات خود به داوری داشته باشند؛ زیرا علاوه بر حل و فصل سریع و کم‌هزینه اختلافات، اسرار تجاری آنها نیز افشا نخواهد شد. مسئله‌ای که در رسیدگی دادگاه لازم‌الرعايه نیست.

در زمینه حقوق مالکیت فکری نیز با توجه به ویژگی‌های اختلافات درباره آن، داوری شیوه‌ای بسیار مناسب به نظر می‌رسد. یکی از ویژگی‌های مهم این دسته از دعاوی، نیاز به حفظ اسرار تجاری است. در صورتی که داوری در دعاوی مالکیت فکری محرمانه باشد، با این ویژگی سازگار خواهد بود.

در این مقاله محرمانه بودن یا علنی بودن داوری تجاری در مقررات داخلی و بین‌المللی و نیز مقررات داوری سازمان جهانی مالکیت فکری را بررسی می‌کنیم.

۱. تعاریف

۱-۱. تعریف داوری و داوری تجاری بین‌المللی

از داوری تعاریف مختلف به عمل آمده است که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم: «داوری عبارت است از حل و فصل اختلافات بین طرفین در خارج از دادگاه به وسیله شخص یا اشخاصی که طرفین یا ثالث آنها را در این جهت انتخاب نموده باشند» (شمس، ۱۳۸۶: ۵۰۲).

در تعریف دیگر داوری چنین آمده است: «فصل خصومت به توسط غیر قاضی و بدون رعایت تشریفات رسمی رسیدگی دعاوی» (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۴: ۲۸۴).

استاد دیگری تعریف داوری را چنین بیان فرموده‌اند: «داوری عبارت است از حل اختلاف به وسیله اشخاص خصوصی با تراضی طرفین دعوا یا به حکم قانون. به این بیان که به جای اینکه اختلاف خود را به وسیله دادگاه با طی تشریفات طولانی حل کنند، آن را نزد اشخاص خصوصی مطرح می‌کنند که در مدتی کوتاه و بدون رعایت تشریفات فیصله یابد» (صدرزاده افشار، ۱۳۸۲: ۴۰۱).

در مجموع به نظر می‌رسد، نکته حائز اهمیت در داوری این است که حل و فصل اختلاف طرفین، خارج از سیستم قضایی انجام می‌گیرد. نتیجه‌ای که از این امر حاصل می‌شود، لازم‌الرعايه نبودن تشریفات قانونی مربوط به رسیدگی دعاوی است که این امر در تسریع رسیدگی و حل و فصل دعوا تأثیری کاملاً محسوس دارد.

تعریف داوری تجاری بین‌المللی نیز از اصل داوری جدا نیست. در واقع منظور از این گونه داوری، حل و فصل اختلافات بین تاجران در عرصه بین‌المللی از طریق مقررات داوری تجاری بین‌المللی مربوط است.

۲-۱. تعریف حقوق مالکیت فکری

حقوق مالکیت فکری اصطلاحاً نسبتاً جدیدی است که شامل گستره متنوعی از حقوق می‌شود (Cook & Garcia, 2012: 5). این دسته از حقوق به‌مثابه کار و منفعت، ارزش مالی فراوانی دارد و به دلیل مبتلا به واقع شدن آن در دنیای امروز و حمایت قوانین و پیمان‌نامه‌های متعدد از آن، توجه حقوق‌دانان را به خود جلب کرده است. از اصطلاح حقوق مالکیت فکری تعاریف مختلفی به عمل آمده است. در یکی از این تعاریف گفته شده است: «حقوق و امتیازات غیرمالی مربوط به شخصیت پدیدآورنده و برای حمایت از او» (آیتی، ۱۳۷۵: ۱۳۳).

بر اساس تعریفی دیگر: «حقوق مالکیت فکری، حقوقی است که به صاحب آن اجازه می‌دهد از منافع و شکل خاصی از فعالیت یا فکر انسان منحصراً استفاده کند» (حاتمی، ۱۳۷۴: ۸۲).

در تعریفی دیگر این حقوق دسته‌ای از مخلوقات ذهنی انسان دانسته می‌شود که یک کشور برای حمایت از آنها، مجموعه‌ای از حقوق انحصاری را در مدت زمان معین به‌منظور پرهیز دیگران از بهره‌برداری غیرمجاز از این حقوق به فرد اعطا می‌کند (Blakeney, 1996: 10).

به نظر می‌رسد تعریف کاملی که می‌توان از حقوق مالکیت فکری ارائه کرد، چنین باشد: حقوقی که از آفرینش‌های فکری انسان با اعطای برخی حقوق انحصاری به پدیدآورنده آن و وضع مقررات تنبیهی برای تعرض به آن، حمایت به عمل می‌آورد.

۳-۱. مفهوم خصوصی و محرمانه بودن داوری تجاری

منظور از خصوصی بودن، عدم امکان ورود شخص خارجی به جریان رسیدگی داوری است. خصوصی بودن داوری بر این مبنا استوار است که غیر از طرفین، شخص دیگری در جریان حل و فصل اختلاف توسط داور حضور نداشته باشد، مگر اینکه طرفین به صراحت بر حضور او توافق کرده باشند (خزاعی، ۱۳۸۸: ۱۰۷). محرمانه بودن، گامی فراتر از خصوصی بودن است؛ هدف از اصل محرمانه بودن داوری تجاری تضمین عدم افشای اطلاعات مربوط به جریان رسیدگی داوری است (Udobong, 2010: 4)؛ از این رو، خصوصی بودن داوری با محرمانه بودن آن رابطه‌ای مستقیم دارد. از امتیازاتی که داوری در مقایسه با رسیدگی دادگاه دارد، خصوصی و بسته بودن آن است. یعنی طرفین داوری بر خلاف طرفین دعاوی دادگستری، خود روش و نحوه حل و فصل اختلافات را برمی‌گزینند و در بیشتر موارد خودشان داور یا داوران را منصوب می‌کنند. به همین دلیل بین طرفین و اعضای مرجع داوری رابطه‌ای نزدیک و بسته وجود دارد (Redfern, 1991: 23).

البته این نکته نیز شایان ذکر است که محرمانه یا علنی بودن داوری را نباید مجموعه‌ای واحد دانست؛ بلکه باید میان چند مورد مختلف تفکیک قائل شد و محرمانه یا علنی بودن را برای هریک جداگانه بررسی کرد: نخست جلسات دادرسی، دوم مشورت داوران، سوم حکم صادره از سوی داوران و چهارم اسنادی که طرفین در جریان دادرسی برای اثبات ادعای خود به داوران ارائه می‌کنند. در خصوص این موارد به نظر می‌رسد، اگر بر فرض قرار باشد در سه مورد اول علنی بودن را بپذیریم، ضرورت ایجاب می‌کند که حفاظت از اسناد ارائه شده از سوی طرفین مورد توجه قرار گیرد و داوری به نحوی برگزار نشود که رقبا به اطلاعات محرمانه تجاری طرفین دسترسی پیدا کنند (عنایت، ۱۳۷۸: ۹۵-۹۴).

۳-۲. مبانی نظری محرمانه یا آشکار بودن داوری تجاری

در خصوص محرمانه یا آشکار بودن داوری تجاری، در نظام‌های حقوقی مختلف همواره اختلاف نظر وجود داشته است. این پرسش که «رسیدگی داوری باید محرمانه باشد یا علنی؟» با پاسخ‌های متفاوتی روبه‌روست. طرف‌داران هر دو نظر

دلایل محکم و قابل قبولی برای تقویت نظر خود دارند.

۲-۱. مبانی نظریه آشکار بودن داوری تجاری

هواداران علنی بودن داوری معتقدند رسیدگی داوری به صورت علنی، موجب ایجاد رویه قضایی و به تبع آن موجب ارتقای علمی داوری می‌شود. همچنین، علنی بودن داوری از اصل استقلال و بی‌طرفی داوران حفاظت می‌کند و رفتار مساوی داوران با طرفین نیز در سایه نظارت تحقق می‌یابد. در مقابل، محرمانه بودن داوری امکان نظارت عمومی بر داوری را از بین می‌برد و در نتیجه اصل استقلال و بی‌طرفی داوران و اصل رعایت رفتار مساوی زیر سؤال قرار می‌گیرد و از دقت داوری کاسته می‌شود (Braudo, 1995: 2). بر اساس این نظر، تکلیفی بر محرمانه بودن داوری تجاری نیست و اصل بر علنی بودن داوری است. رفع خصومت طرفین داوری باید با رعایت قواعد مرسوم در دادرسی همراه باشد که یکی از آنها علنی بودن جلسات رسیدگی است. این امر سبب حفظ منافع طرفین و برقراری تساوی میان آنها می‌شود. در مجموع، طرف‌داران این نظریه معتقدند که محرمانه بودن داوری، وجه تمایز اصلی داوری نیست و جزء ذات آن به حساب نمی‌آید. به همین دلیل می‌گویند در داوری محرمانه بودن، مبنای حقوقی ندارد و به ظاهر در اثر استفاده زیاد از داوری و بر اساس عرف، رایج شده است و طرفین تعهدی بر محرمانه بودن داوری ندارند. دلایل طرف‌داران علنی بودن داوری تجاری را می‌توان به شکل زیر دسته‌بندی کرد:

۱. آشکار بودن داوری می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد رویه قضایی باشد. بدین ترتیب یکی از منابع مهم داوری تجاری از این طریق تشکیل می‌شود؛ اما اگر رأی داوری محرمانه باشد، امکان شکل‌گیری رویه قضایی و استفاده و استناد داوران به آن در رسیدگی‌های بعدی وجود نخواهد داشت. بنابراین، تمایل شدید جامعه بین‌المللی برای ایجاد قواعد حقوقی در داوری تجاری بین‌المللی از طریق رویه قضایی، یکی از عوامل مهم حمایت از آشکار بودن داوری تجاری و محدود کردن موارد محرمانه بودن آن است (Smit, 1995: 297).

۲. داوری علنی می‌تواند به بهترین صورت، اصل استقلال و بی‌طرفی داوران را

تضمین کند. در واقع داوران با دانستن این مطلب که عملکرد آنها مورد نظارت عمومی قرار می‌گیرد، تلاش خواهند کرد رسیدگی عادلانه‌ای انجام دهند و رأیی صحیح و شایسته صادر کنند. همچنین علنی انجام شدن فرایند داوری باعث می‌شود اصل رفتار مساوی با طرفین نیز به شکل مناسبی تضمین شود.

۳. محرمانه بودن داوری امری ذاتی نیست، بلکه تنها در صورتی که طرفین به صراحت بر آن توافق کرده باشند، داوری محرمانه خواهد بود (Gaillard, 1997: 160)؛ بنابراین، علنی یا محرمانه بودن داوری به توافق طرفین بستگی دارد. در صورتی که آنها توافق صریحی انجام نداده باشند، اصل بر علنی بودن است؛ زیرا از ماهیت قراردادی یا قضایی داوری تعهد ضمنی بر محرمانه بودن استنتاج نمی‌شود. هرچند خصوصی و محرمانه بودن داوری به نفع طرفین است؛ ولی این ویژگی‌ها شرط اساسی متعهد شدن در قرارداد داوری نیست. طرفین باید مانند سایر شروط قراردادی به طور صریح بر خصوصی و محرمانه بودن داوری توافق کنند. این توافق ممکن است ضمن قرارداد اصلی یا در قرارداد ارجاع اختلاف به داوری و یا پس از آن و در جریان رسیدگی مرجع داوری صورت گیرد (خزاعی، ۱۳۸۸: ۱۰۶).

۲-۲. مبانی نظریه محرمانه بودن داوری تجاری

در سال‌های اخیر، نظریه محرمانه بودن داوری هواداران زیادی پیدا کرده است. در مجموع، دلایل طرف‌داران این نظر را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. برخی در حمایت از محرمانه بودن داوری تجاری این دلیل را طرح می‌کنند که محرمانه بودن به صورت ضمنی مورد توافق طرفین بوده است. به عبارت دیگر، عدم افشای اطلاعات و مدارک مطرح‌شده در داوری تکلیفی ضمنی است که بر عهده طرفین قرار دارد، مگر آنکه توافق صریح طرفین یا دستور دادگاه آن را مجاز دانسته باشد. این نظر را دادگاه تجدیدنظر لندن در رأی ۱۹۹۰ خود اعلام کرده است (عنایت، ۱۳۷۸: ۱۱۴). در حقوق ایران نیز می‌توان گفت، چنانچه برحسب عرف رایج در تجارت مربوط محرمانه بودن جزء یا تابع موضوع قرارداد داوری شمرده شود یا قراین بر این امر دلالت نماید، داخل در آن محسوب می‌شود، اگرچه به صراحت در قرارداد ذکر نشده باشد و اگرچه طرفین نسبت به عرف ناآگاه باشند (همان).

۲. محرمانه بودن داوری ضرورت حمایت از استقلال داور است. عدم افشای اطلاعات مطرح شده در جریان داوری به داور این امکان را می‌دهد که عقیده خود را آزادانه بیان نماید، بدون ترس از اینکه یکی از طرفین بتواند علیه او ادعای جبران خسارت ناشی از نقض آیین رسیدگی نماید (خزاعی، ۱۳۸۸: ۱۱۲).

۳. در پاسخ به این گفته که محرمانه بودن جزء ذات داوری تجاری نیست و طرفین باید به صراحت درباره آن توافق کنند، می‌توان گفت معنای اصل محرمانه بودن این نیست که داوری تجاری در همه موارد و تحت هر شرایطی محرمانه تلقی می‌شود، بلکه مقصود این است که اصل بر محرمانه بودن داوری خواهد بود، مگر آنکه خلاف آن تصریح شود. یعنی فرض می‌شود که طرفین می‌خواهند داوری محرمانه انجام شود؛ اما اگر آنها تصریح کنند که داوری محرمانه نباشد، دلیلی برای رعایت این اصل وجود ندارد، چراکه اصل یادشده به منظور حمایت از طرفین و حفظ منافع آنها مقرر شده است (Estreicher & Bennett, 2008).

در مجموع به نظر می‌رسد نظر کسانی که محرمانه بودن رسیدگی داوری را یک اصل می‌دانند، بیشتر پذیرفتنی باشد؛ چراکه خصوصی بودن و بسته بودن داوری یکی از امتیازات آن است که از دلایل تمایل روزافزون تجار به داوری برای حل و فصل اختلافاتشان به حساب می‌آید. در واقع، بازرگانان از جمله به دلیل نگرانی از افشای اسرار بازرگانی خویش، کمتر حاضرند به رسیدگی‌های علنی در دادگاه‌های دادگستری تن دهند. از سوی دیگر این نگرانی در اختلافات مالکیت فکری که ویژگی‌های خاص خود را داراست، بیشتر احساس می‌شود (عیسی تفرشی و اسدی‌نژاد، ۱۳۸۷: ۹۴).

۳. محرمانه یا آشکار بودن داوری در حقوق داخلی کشورها و مقررات بین‌المللی

۳-۱. حقوق داخلی

بیشتر مقررات داوری در نظام‌های حقوقی مختلف، حکم روشنی در خصوص محرمانه یا آشکار بودن داوری تجاری ندارند؛ در حالی که دادگاه‌های برخی کشورها، محرمانه نگه داشتن روند داوری را تکلیفی ضمنی می‌شناسند. در برخی دیگر از کشورها رسیدگی محرمانه فقط در صورت تصریح در قرارداد داوری به

رسمیت شناخته می‌شود (Thomson & Finn, 2007: 2). با بررسی رویه قضایی برخی کشورها می‌توانیم تا حدودی حکم قضیه را در نظام حقوقی آن کشورها بیابیم. آشکار بودن داوری تجاری بیشتر در دادگاه‌های استرالیا و امریکا طرفدار دارد. بر اساس رویه قضایی این کشورها، هنگامی تکلیف عدم انتشار مطالب داوری مشخص می‌شود که طرفین بر این امر توافق کرده باشند. به این معنا که محرمانه بودن داوری نه بر قانون مبتنی است، نه بر عرف و نه بر اراده مفروض طرفین، بلکه فقط زمانی نافذ و الزام‌آور خواهد بود که طرفین در ضمن قرارداد داوری به صراحت درباره چنین شرطی توافق کرده باشند یا بعداً چنین توافقی میان طرفین حاصل شده باشد. در دعوی دو شرکت در استرالیا، (معروف به پرونده ESSO) که به داوری ارجاع شده بود، یکی از طرفین از تسلیم مدارکی که وزارت انرژی خواسته بود، خودداری و این امر را به محرمانه بودن داوری منوط کرد. بر اساس رأی که دیوان عالی استرالیا صادر کرد، محرمانه بودن یکی از ویژگی‌های اصلی داوری تجاری و خصوصی نیست تا به استناد آن بتوان از ابراز یا انتشار اسناد و اطلاعاتی خودداری کرد که در رسیدگی داوری تجاری ارائه شده است. البته برخی از اطلاعات ممکن است واقعاً محرمانه باشد، مانند اطلاعات فنی و تجاری حساس درباره مناطق استخراج گاز که بنا بر تصمیم دادگاه می‌توان از انتشار آن جلوگیری کرد؛ ولی بر عکس، اطلاعات خواسته شده از سوی وزارت انرژی نمی‌تواند مبنایی محرمانه داشته باشد (Bernstein, 1995: 195).

در انگلیس، هرچند قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۹۶۶ درباره محرمانه بودن داوری ساکت است؛ اما با بررسی رویه قضایی این کشور به آرایه برمی‌خوریم که بر خصوصی بودن داوری به منزله مشخصه آن تأکید می‌کند. رویه قضایی فرانسه نیز همواره از محرمانه بودن داوری تجاری حمایت کرده است.

در حقوق ایران نیز تصریحی در خصوص محرمانه یا علنی بودن داوری وجود ندارد؛ اما ماده ۴۷۷ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های انقلاب در امور مدنی مقرر کرده است: «داوران در رسیدگی و رأی، تابع مقررات آیین دادرسی نیستند؛ ولی باید مقررات مربوط به داوری را رعایت کنند». یکی از اصول دادرسی علنی بودن آن است. با توجه به این ماده، لزومی در برگزاری جلسات داوری به صورت علنی

وجود ندارد؛ اما توافق صریح یا ضمنی طرفین بر محرمانه بودن داوری، نافذ خواهد بود. همچنین در صورتی که طرفین توافق خاصی در این مورد انجام نداده باشند، مرجع داوری می‌تواند بنا به تشخیص خود فرایند داوری را به صورت محرمانه برگزار نماید. اما آنچه که محرمانه انجام شدن داوری را با مشکل روبه‌رو می‌کند، امکان ورود شخص ثالث است (جنیدی، ۱۳۷۶: ۱۸۱). به موجب ماده ۲۶ قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران: «هرگاه شخص ثالثی در موضوع داوری برای خود مستقلاً حقی قائل باشد یا خود را در محق شدن یکی از طرفین ذی‌نفع بداند، می‌تواند مادام که ختم رسیدگی اعلام نشده است، وارد داوری شود، مشروط بر اینکه موافقت‌نامه و آیین داوری و داور را بپذیرد و ورود وی در داوری مورد ایراد هیچ‌کدام از طرفین واقع نشود». ممکن است گفته شود که نتیجه حاصل از این ماده، تضعیف داوری به عنوان یک راه‌حل خصوصی است. در پاسخ به این ایراد می‌توان گفت ورود شخص ثالث در ماده فوق منوط به موافقت طرفین دعوا شده است که لازمه چنین موافقتی، رضایت آنها به در اختیار گذاشتن کلیه اسناد و اطلاعات موجود داوری برای وارد ثالث می‌باشد (عنایت، ۱۳۷۸: ۱۲۰). همچنین با رضایت طرفین به ورود ثالث، شخص واردشونده نیز یکی از اطراف دعوا محسوب می‌شود و تفاوتی با طرفین اصلی نخواهد داشت. از سوی دیگر، شخص ثالث واردشونده به داوری با پذیرفتن موافقت‌نامه داوری، شرایط مندرج در آن (از جمله محرمانه نگاه داشتن داوری) را نیز پذیرفته است.

۲-۳. مقررات بین‌المللی

همانگونه که گفته شد، در سال‌های اخیر نظریه محرمانه بودن داوری در سطح بین‌المللی بیشتر پذیرفته شده است. در بیشتر مقررات بین‌المللی داوری، به صراحت به اصل محرمانه بودن داوری تجاری اشاره شده است. به موجب بند ۴ ماده ۲۵ قواعد داوری آنسیترال مصوب ۱۹۷۶، اصل بر محرمانه بودن جلسه رسیدگی داوری است به استثنای مواردی که توافق طرفین، علنی بودن را مقرر کند. همچنین مطابق بند ۵ ماده ۳۲ همین مقررات، اصل بر عدم انتشار رأی داوری است، مگر اینکه طرفین دعوا به نحو دیگری توافق کنند.

در بند ۳ از ماده ۲۱ مقررات داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC)، بر عدم حضور افراد غیرمرتبط با پرونده در جلسات تصریح و در بند ۷ از ماده ۲۰ نیز مقرر شده است که مرجع داوری می‌تواند اقدامات لازم را برای حفاظت از اسرار تجاری و اطلاعات محرمانه به عمل آورد.

برخلاف قواعد داوری آنسیترال و مقررات داوری ICC که به محرمانه بودن داوری تصریح کرده‌اند، در قانون نمونه داوری آنسیترال به محرمانه یا علنی بودن داوری اشاره‌ای نشده است و به نظر می‌رسد این امر به نظام حقوقی هر کشور واگذار شده است؛ هرچند که قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران هم به پیروی از قانون نمونه، در این زمینه سکوت اختیار کرده است.

همچنین در مقررات دیگری مانند مقررات داوری اتاق بازرگانی و صنایع ۱۹۲۲ ژنو (ماده ۴)، مقررات داوری کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد برای اروپا و همچنین کنوانسیون واشنگتن (۱۹۶۵) راجع به تسویه اختلافات سرمایه‌گذاری بین کشورها و سرمایه‌گذار خارجی (بند ۵ ماده ۴۸)، بر اصل محرمانه بودن داوری تصریح و تأکید شده است (عنایت، ۱۳۷۸: ۸۷).

۴. محرمانه بودن داوری در حقوق مالکیت فکری و مقررات داوری وایپو

اگرچه در عرصه تجارت بین‌المللی، داوری جایگاه مناسبی پیدا کرده است، در زمینه اختلافات مربوط به مالکیت فکری کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. این امر می‌تواند تا حدودی برگرفته از اعتقادات عمیق به حاکمیت ملی و قلمرو حکومت‌ها باشد. مالکیت فکری به طور سنتی، در درجه اول وسیله‌ای برای محروم کردن دیگران از موضوع مورد حمایت در نظر گرفته می‌شد که در موارد ضروری به اقامه دعوا در دادگاه منجر می‌شد؛ اما با گذشت زمان اوضاع تغییر کرده است. هم اکنون بسیاری از شرکت‌ها، مالکیت فکری را دارایی مهم تجاری خود و نیز وسیله ایجاد ارزش در نظر می‌گیرند. مالکیت فکری در سطح بین‌المللی در اشکال متنوعی از قراردادهای همکاری مانند گواهی‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌های انتقال فناوری و موافقت‌نامه‌های تحقیق و توسعه نقش مهمی یافته است. در نتیجه این تحولات، اشخاص هرچه بیشتر به دنبال شیوه‌هایی مانند دادرسی‌های خصوصی برای

حل و فصل اختلافات خود هستند که با الزامات تجاری آنان هم‌خوانی داشته باشد و وسیله مؤثر و انعطاف‌پذیری برای حل و فصل اختلافات بین‌المللی فراهم کند، بدون آنکه روابط تجاری را دچار وقفه و اختلال کند. داوری می‌تواند جایگزین مناسبی برای اقامه دعوا در دادگاه باشد. البته این امر بدان معنی نیست که داوری درباره همه اختلافات بهترین راه حل است، بلکه در موارد خاص، اقامه دعوا در دادگاه یا دیگر روش‌های جایگزین مانند میانجیگری می‌تواند اولویت داشته باشد (D.Halket, 2012:42).

در مجموع باید گفت داوری امتیازات زیادی در مقایسه با رسیدگی دادگاه دارد که این امتیازات در عرصه اختلافات بین‌المللی و به‌ویژه در زمینه حقوق مالکیت فکری چشمگیرتر است. بین‌المللی بودن از آن جهت مراجعه به داوری را بیشتر توجیه می‌کند که در این گونه موارد یک طرف اختلاف به‌سختی خواهد پذیرفت که موضوع نزد دادگاه‌های کشور متبوع طرف مقابل طرح گردد. انتخاب محاکم کشور ثالث نیز معمولاً به دلیل عدم آشنایی اشخاص به سیستم حقوقی و قضایی آن کشور چندان به مصلحت نمی‌باشد (رئیسی، ۱۳۸۵: ۱۰۹). اختلافات مربوط به مالکیت فکری ویژگی‌های خاصی دارد که سبب شده است داوری در مقایسه با رسیدگی در دادگاه، سازگاری بیشتری با آن داشته باشد.

سازمان جهانی مالکیت فکری^۱ (وایپو)^۲ سازمانی است که با هدف حمایت از مالکیت‌های فکری اشخاص در سراسر دنیا در سال ۱۹۷۰ تأسیس شده است، این سازمان تلاش کرده است قواعدی را برای حل و فصل فوری و کم‌هزینه اختلافات مربوط به حقوق مالکیت فکری وضع کند. بدین منظور در سال ۱۹۹۲ «مرکز داوری و میانجیگری»^۳ را تأسیس کرد تا به واسطه آن دعاوی مربوط به مالکیت فکری به سرعت حل و فصل شود. وایپو حتی پا را فراتر گذاشته است و در قوانین داوری و میانجیگری خود، علاوه بر قواعد داوری معمول، نهاد جدیدی نیز به عنوان «داوری فوری» ایجاد کرده است تا هدف حل و فصل سریع و کم‌هزینه

1. World Intellectual Property Organization

2. WIPO

3. WIPO Arbitration and Mediation Center

اختلافات هرچه بیشتر محقق شود. مرکز داوری و میانجی‌گری سازمان جهانی مالکیت فکری مقررات نسبتاً جامعی در خصوص اصل محرمانه بودن داوری مقرر کرده است که این امر می‌تواند به حفظ اسرار تجاری، مالی و صنعتی طرفین دعوا کمک کند.

مقررات داوری سازمان جهانی مالکیت فکری نیز به صراحت، به اصل محرمانه بودن رسیدگی داوری تأکید کرده است. مواد ۷۶-۷۳ از مقررات داوری عادی و مواد ۶۹-۶۶ از مقررات داوری فوری، احکام ویژه‌ای درباره محرمانه نگه داشتن روند حل و فصل اختلافات دارد. همچنین ماده ۵۲ مقررات داوری عادی (ماده ۴۶ مقررات داوری فوری)، معیارهایی را برای تشخیص اطلاعات محرمانه تعیین کرده است تا با تشخیص آن از سوی مرجع داوری، تمهیدات لازم برای حفاظت و جلوگیری از افشای آن در نظر گرفته شود. بر اساس این ماده:

«الف. منظور از اطلاعات محرمانه در این ماده، هر گونه اطلاعاتی است که صرف نظر از نحوه ارائه، ویژگی‌های زیر را داشته باشد:

۱. در اختیار و تملک طرف دعوا باشد،
۲. برای عموم قابل دسترسی نباشد،
۳. دارای اهمیت تجاری، مالی یا صنعتی باشد،
۴. آن اطلاعات از سوی طرف مالک، محرمانه تلقی شود.

ب. هریک از طرفین دعوا که اطلاعاتی را برای اجرای فرایند داوری طرح می‌کنند و خواهان محرمانه بودن آن هستند، باید اطلاعات طبقه‌بندی شده و محرمانه را طی لایحه‌ای به مرجع داوری اعلام و رونوشت آن را برای طرف دیگر دعوا ارسال کنند. همچنین طرفی که خواهان محرمانه بودن اطلاعات است باید دلایل و توجیهات خود را در این خصوص اعلام کند.

ج. مرجع داوری باید تعیین کند که آیا این اطلاعات در دسته اطلاعات محرمانه قرار می‌گیرد و در صورت عدم رعایت تمهیدات امنیتی و حفاظتی، آسیب جدی به طرف خواهان محرمانه بودن اطلاعات وارد می‌آید یا خیر. در صورتی که مرجع داوری اطلاعات را محرمانه تشخیص دهد، باید تصمیم بگیرد که این اطلاعات می‌تواند تحت چه شرایطی و برای چه افرادی در دسترس قرار گیرد و

کدام یک از افرادی که از این اطلاعات استفاده می‌کنند باید تعهدی به محرمانه ماندن آن بدهند...».

نکته‌ای که درباره ماده پیشین به نظر می‌رسد این است که تمام ویژگی‌هایی که این ماده برای محرمانه بودن اطلاعات برشمرده است، باید به تأیید مرجع داوری برسد تا اطلاعات آن محرمانه تلقی شود؛ بنابراین برای مثال صرف اهمیت تجاری، مالی یا صنعتی آن اطلاعات برای محرمانه دانستن آن کفایت نمی‌کند، بلکه باید ویژگی‌های دیگر ذکرشده در بند الف را نیز داشته باشد و در ابتدا خود طرفین هستند که باید اطلاعاتی را که خواهان محرمانه بودن آن هستند، طی لایحه‌ای به همراه دلایل و توجیهاات محرمانه بودن، به مرجع داوری و طرف مقابل اعلام کنند تا مرجع داوری درباره آن تصمیم‌گیری کند. در نهایت تشخیص محرمانه بودن با مرجع داوری است.

ماده ۷۳ مقررات داوری عادی چنین مقرر کرده است:

«الف. به استثنای اقدامات مربوط به جرح داوری یا اجرای حکم مرجع داوری، هیچ اطلاعاتی در خصوص فرایند داوری نباید یک‌جانبه از سوی طرفین دعوا برای شخص ثالثی افشا شود، مگر اینکه قانون یا نهاد قانونی ذی‌صلاح این امر را خواسته باشد. در این صورت:

۱. فقط می‌توان در همان حدی که از نظر قانونی مورد نیاز است، اطلاعات را طرح کرد.

۲. در صورتی که قرار باشد اطلاعات در طول فرایند داوری بیان شود، باید با هماهنگی مرجع داوری و طرف دیگر دعوا باشد. اگر قرار باشد پس از خاتمه داوری این کار صورت گیرد، باید با هماهنگی طرف دیگر دعوا همراه باشد و جزئیات اطلاعاتی که قرار است ارائه شود به همراه دلایل ارائه آن طرح شود.

ب. هر یک از طرفین دعوا می‌توانند صرف نظر از موارد ذکرشده در بند پیشین، نام طرفین دعوا و مورد درخواستی از مرجع داوری را برای شخص ثالثی با نیت مثبت طرح کنند.».

از این ماده چند نتیجه گرفته می‌شود:

۱. اصل بر محرمانه بودن داوری است؛ اما اگر افشای اطلاعات، یک‌جانبه

نباشد و از سوی هر دو طرف باشد، منع قانونی نخواهد داشت.

۲. افشای هر گونه اطلاعات درباره فرایند داوری ممنوع است و لازم نیست که حتماً آن اطلاعات با معیارهای ماده ۵۲ مطابق باشد و محرمانه تلقی شود. حتی افشای یک‌جانبه هرگونه اطلاعاتی که نشان‌دهنده اصل وجود جریان داوری باشد، ممنوع است؛ چراکه به طور معمول، افشای وجود فرایند داوری موجب برملا شدن موضوع اصلی اختلاف و اوضاع و احوالی خواهد بود که مورد داوری قرار می‌گیرد. اما به نظر می‌رسد آشکار کردن بخشی از اختلاف در صورتی که هویت طرفین آن تعیین‌شدنی نباشد، مشکلی ایجاد نخواهد کرد. علاوه بر این، با توجه به عموم ماده ۷۳ باید گفت حتی افشای یک‌جانبه اصل وجود موافقت‌نامه داوری نیز ممنوع است.

۳. مطابق بند ۲ ماده پیشین، افشای اطلاعات در طول فرایند داوری نیازمند هماهنگی با مرجع داوری و طرف دیگر است؛ اما در صورت ختم رسیدگی داوری، نیازی به هماهنگی نیست ولی هماهنگی با طرف مقابل همچنان لازم خواهد بود.

۴. ممنوعیت افشای اطلاعات در طول فرایند داوری استثنائاتی نیز دارد. از جمله اینکه در خصوص جرح داور یا اجرای حکم صادره از مرجع داوری، این ممنوعیت وجود ندارد؛ زیرا در این موارد امکان مراجعه طرفین به دادگاه وجود دارد که در این صورت در دادگاه اصل محرمانه بودن لازم‌الرعايه نخواهد بود. اما به نظر می‌رسد بند الف ماده ۷۳، بی‌دلیل این شرایط استثنایی را به دو مورد محدود کرده است؛ چرا که موارد دیگری نیز هست که امکان مراجعه به دادگاه وجود دارد. برای نمونه، ممکن است یکی از طرفین برای اجرای اقدامات موقت به دادگاه مراجعه کند. بند د ماده ۴۶ مقررات داوری عادی (ماده ۴۰ مقررات داوری فوری) به صراحت چنین امکانی را پیش‌بینی کرده است. همچنین مرجع داوری یا یکی از طرفین ممکن است به منظور اجبار یکی از طرفین یا شخصی دیگر برای شهادت دادن یا ارائه مدرک، به دادگاه مراجعه کند (Smit, 2000: 242).

استثنای دیگر اصل محرمانه بودن داوری طبق مقررات داوری واپیو این است که افشای اطلاعات بنا به حکم قانون یا به درخواست مقامات و مراجع ذی‌صلاح

باشد. منظور از مراجع ذی‌صلاح، هر مرجع رسمی است که مطابق با قانون تشکیل شده است.

در ماده ۷۴ مقررات داوری عادی و ماده ۶۷ مقررات داوری عادی تأکید شده است هر سند و مدرکی که طرفین دعوا یا شهود در فرایند داوری ارائه کنند، محرمانه تلقی می‌شود و نباید در اختیار اشخاص ثالث قرار گیرد، هرچند مشمول معیارهای تعیین شده در ماده ۵۲ نباشد. ممکن است این پرسش طرح شود که تکلیف شاهدانی که طرفین معرفی می‌کنند، چیست. در بند ب ماده ۷۴ در پاسخ به این پرسش چنین مقرر شده است:

«شاهدی که به وسیله یکی از طرفین فراخوانده می‌شود، شخص ثالث تلقی نمی‌شود. طرف دعوت‌کننده شاهد، مسئول محرمانه ماندن اطلاعاتی است که در اختیار شاهد قرار می‌گیرد. درجه محرمانه بودن و نوع اطلاعات محرمانه را طرفین دعوا مشخص می‌کنند».

در عین حال شاهد دعوت‌شده از سوی طرفین، ثالث محسوب نمی‌شود؛ اما در صورت افشای اطلاعات از سوی او، طرفی که شاهد را معرفی و دعوت کرده، مسئول است نه خود شاهد.

ماده ۷۵ مقررات داوری عادی و ماده ۶۸ مقررات داوری فوری، رأی داور را محرمانه دانسته و در اختیار ثالث قرار دادن آن را تحت شرایط ذیل جایز شمرده است:

۱. طرفین دعوا موافق باشند،
  ۲. لازم باشد که پیش از انجام دادن اقدامی از سوی مرجع داوری یا مقامات ذی‌صلاح قانونی، مجامع عمومی از این رأی مطلع شوند،
  ۳. رأی مرجع داوری فقط با رعایت ملزومات قانونی و با صیانت از حقوق قانونی طرفین دعوا در مقابل شخص ثالث، امکان ارائه خواهد داشت.
- سرانجام، ماده ۷۶ مقررات داوری عادی و ماده ۶۹ مقررات داوری فوری، مرکز داوری و میانجیگری وایپو و داوران را مکلف به محرمانه نگاه داشتن اطلاعات کرده است. به موجب این ماده:

«الف. مرکز و داور باید اطلاعات مربوط به فرایند داوری، رأی داوری و

هر مقوله‌ای که نباید در دسترس عموم قرار گیرد را محرمانه نگه دارند، مگر اینکه طرفین دعوا در این خصوص توافق دیگری کرده باشند. این مسئله در خصوص اسناد و مدارکی که طی فرایند داوری ارائه می‌شود، به جز میزان لازم مربوط به تصمیم‌گیری مرجع داوری یا هرچه قانون مشخص می‌کند نیز صادق است.

ب. صرف نظر از مطالب بند الف، مرکز می‌تواند آمار و اطلاعات مربوط به فرایند داوری را که برای ارائه گزارش عملکرد خود مورد استفاده قرار می‌دهد، طرح کند، مشروط به اینکه افشای این اطلاعات باعث افشای هویت طرفین یا اوضاع و احوال خاص اختلاف نشود).

تفاوت مقررات ماده ۵۲ و مواد ۷۳ تا ۷۶ این است که در ماده ۵۲ معیارهایی وضع شده است که محرمانه بودن اطلاعات با تشخیص مرجع داوری صورت خواهد گرفت؛ اما طبق مقررات مواد ۷۳ تا ۷۶، اطلاعات طرح شده در فرایند داوری کلاً محرمانه است و نیازی به تشخیص داوران ندارد. همچنین طبق ماده ۵۲ اگر مرجع داوری اطلاعاتی را مطابق معیارهای این ماده تشخیص داد، باید تمهیداتی برای جلوگیری از افشای آن مقرر کند؛ در حالی که محرمانه بودن اطلاعات مذکور در مواد ۷۳ تا ۷۶، این تکلیف را برای داوران ایجاد نمی‌کند.

پرسشی که طرح می‌شود این است که چه ضمانت اجرایی برای رعایت نکردن محرمانه بودن داوری وجود دارد؟ به عبارت دیگر آیا می‌توان رأی صادره را به این دلیل باطل کرد؟ در مقررات داوری واپس حکم خاصی در این خصوص پیش‌بینی نشده است. برای پاسخ به این پرسش باید به دو نکته توجه کرد: نخست اینکه نادیده گرفتن اصل محرمانه بودن به معنای نقض کلی موافقت‌نامه داوری نیست. دیگر اینکه باید ببینیم نقض محرمانه بودن داوری تا چه اندازه اساسی و مهم تلقی می‌شود؛ بنابراین، صرف رعایت نکردن محرمانه بودن داوری موجب نقض رأی نخواهد بود. زیرا به نظر نمی‌رسد که بتوان نادیده گرفتن محرمانه بودن داوری را نقض اساسی موافقت‌نامه داوری محسوب کرد (Smit: 238). با وجود این به نظر می‌رسد شخصی که از این نظر متضرر شده است، می‌تواند علیه شخص متخلف در دادگاه ادعای خسارت کند.

نتیجه‌گیری

همانگونه که گفته شد، درباره اینکه آیا محرمانه بودن داوری تجاری یک اصل به حساب می‌آید، نظرات متفاوتی ارائه شده است. عده‌ای معتقدند محرمانه بودن جزء ذات داوری تجاری نیست؛ زیرا آشکار بودن داوری شامل مزایایی از جمله ایجاد رویه قضایی و تضمین استقلال و بی‌طرفی داوران است. اما به نظر می‌رسد، نظر کسانی که محرمانه بودن رسیدگی داوری را یک اصل می‌دانند، بیشتر پذیرفتنی باشد؛ چرا که خصوصی بودن و بسته بودن داوری یکی از امتیازات آن است که از جمله دلایل تمایل روزافزون تجار به داوری برای حل و فصل اختلافاتشان به شمار می‌رود. در واقع، بازرگانان به دلیل نگرانی از افشای اسرار بازرگانی خویش، کمتر حاضرند به رسیدگی‌های علنی در دادگاه‌های دادگستری تن دهند. در سال‌های اخیر اصل محرمانه بودن داوری تجاری در سطح بین‌المللی بیشتر پذیرفته شده و در بیشتر مقررات بین‌المللی داوری، به صراحت به اصل محرمانه بودن داوری تجاری اشاره شده است. در مقررات داوری سازمان جهانی مالکیت فکری نیز محرمانه بودن به منزله یک اصل پذیرفته شده و مقررات نسبتاً جامعی در این زمینه مقرر شده است. در نتیجه، دغدغه‌های اشخاص در این زمینه کاهش یافته است و به این امر منجر می‌شود که رغبت بیشتری برای ارجاع اختلافات به داوری واپو وجود داشته باشد؛ بنابراین، وجود این مقررات، قوانین واپو را در مقایسه با دیگر قوانین داوری در موقعیت مناسب‌تری قرار داده است. *

کتابنامه

- آیتی، حمید (۱۳۷۵)، *حقوق آفرینش‌های فکری*، چاپ اول، تهران: حقوقدان.
- اسکینی، ربیعا (۱۳۶۸)، «تعارض قوانین در داوری تجاری بین‌المللی»، *مجله حقوقی*، شماره ۱۱.
- حاتمی، علی اصغر (۱۳۷۴)، «نگرشی بر حق مالکیت فکری و تعیین جایگاه آن در قلمرو علم حقوق»، *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، شماره ۱ و ۲.
- حیبی، حسن (۱۳۷۸)، «چند نکته درباره داوری»، *مجله تحقیقات حقوقی*، شماره ۲۷ و ۲۸.
- خزاعی، حسین (۱۳۸۸)، «خصوصی و محرمانه بودن داوری در حقوق تجارت داخلی و بین‌المللی»، *فصلنامه حقوق دانشگاه تهران*، شماره ۳.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۴)، *ترمینولوژی حقوق*، چاپ پانزدهم، تهران: کتابخانه گنج دانش.
- جنیدی، لعیا (۱۳۷۶)، *قانون حاکم در داوری‌های تجاری بین‌المللی*، چاپ اول، تهران: دادگستر.
- رئیس، لیلا (۱۳۸۵)، «بررسی و ارزیابی شیوه‌های حل و فصل اختلافات مربوط به مالکیت معنوی در وایپو و تریپس»، *نامه مفید*، شماره ۵۸.
- شمس، عبدالله (۱۳۸۶)، *آیین دادرسی مدنی (دوره پیشرفته)*، جلد سوم، چاپ نهم، تهران: دراک.
- صدرزاده افشار، سید محسن (۱۳۸۲)، *آیین دادرسی مدنی و بازرگانی*، چاپ هفتم، تهران: جهاد دانشگاهی.
- عنایت، سید حسن (۱۳۷۸)، «محرمانه یا آشکار بودن داوری تجاری»، *مجله تحقیقات حقوقی*، شماره ۲۷ و ۲۸.
- عیسی تفرشی، محمد و سید محمد اسدی‌نژاد (۱۳۸۷)، «ویژگی‌های مقررات داوری سازمان جهانی مالکیت فکری و مقایسه آن با قانون داوری تجاری بین‌المللی»، *فصلنامه حقوق دانشگاه تهران*، شماره ۱.
- Bernstein, Ronald & Marriott, Arthur, 1998, *Handbook of Arbitration Practice*, London, Sweet & Maxwell .
- Blakeney, Michael, 1996, *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights*, London, Sweet & Maxwell .
- Braudo, Serge, 1995, *Propos sur la Mediation en Matiere Civile*, Paris, Gazette du Plaish .

- Cook, Trevor & I. Garcia, Alajandro, 2012, *International Intellectual Property Arbitration*, The Netherlands, Kluwer Law International .
- D. Halket, Thomas, 2012, *Arbitration of International Intellectual Property Disputes*, New York, Juris Publishing .
- Estreicher, Samuel & Bennet, Steven, 2008, *The Confidentiality of Arbitration Proceedings*, New York Law Journal, Volume 240, number 31 .
- Gaillard, Emmanuel, 1997, *Le Principe de Confidentialite de l'arbitrage Commercial International*, chron .
- Loh, Quentin & Lee, Edvin, 2008, *Confidentiality In Arbitration How Far Does It extend*, Singapore, Academy Publishing .
- Smit, Hans, 1995, *Expert report in Esso/BHP v. Plowman*, *Arbitration international*, Volume 11, Issue 3 .
- , 2000, *WIPO Arbitration Rules: Commentary and analysis*, New York, Juris Publishing and Juris Net .
- Thomson, Claude & Finn, Annie, 2007, *Confidentiality In Arbitration*, *Dispute resolution journal*, Volume 62, number 2 .
- Redfern, Alan & Hunter, Martin, 2004, *Law and Practice on International Commercial Arbitration*, London, Sweet & Maxwell .
- Udobong, Emem Uduak, 2010 (April 20) , *Confidentiality in International arbitration: How valid is this assumption?* , The Centre of Energy, Petroleum and Mineral Law and Policy Annual Review, University of Dundee, Scotland .

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی